יצחק באַשעוויס זינגער

גימפּל תּם

א

איך בין גימפּל תּם. איך האַלט מיך נישט פֿאַר קיין נאַר. פֿאַרקערט. נאָר די לײַט רופֿן מיך מיט אַזאַ צונעמעניש. מ׳האָט מיך אָנגעהייבן רופֿן אַזוי נאָך אין חדר. זיבן צונעמען האָב איך געהאַט, ווי יתרו: טראָפּ, חמור-אייזל, האָר-פֿלאַקס, לעקיש, גלאָמפּ, שמויגער און תּם. דער לעצטער נאָמען האָט זיך צו מיר צוגעקלעפּט. וואָס איז געווען מײַן נאַרישקייט? באשר מ׳האָט מיר גרינג געקאָנט אָפּנאַרן. מ׳האָט געזאָגט: גימפּל. דו ווייסט, די רביצין איז געלעגן געוואָרן, בין איך נישט געקומען אין חדר. נו, האָט זיך אַרויסגעוויזן אַז ס׳איז געווען אַ ליגן. פֿון וואַנען האָב איך דאָס געזאָלט וויסן? ווײַל זי האָט נישט געהאַט קיין גראָבן בויך. נו, האָב איך נישט געקוקט אויף דער רביצינס בויך. איז דאָס אַ נאַרישקייט? אָבער די קונדסים האָבן געלאַכט, געכיכעט, מיר אַקעגנגעטאַנצט און מיר אָפּגעלייענט אַ קריאת-שמע לייענען: אל מלך, קאַטשקע דריי זיך, אַנשטאָט ראָזשינקעס, וואָס מ׳טיילט בײַ אַ קימפּעטאָרין, האָט מען מיר אַרײַנגעשטופּט אַ הויפֿן ציגן-באָבקעס. ווי איר קוקט מיך אָן בין איך נישט געווען קיין מלופּים-קינד. אַז כ׳האָב דערלאַנגט אַ פּאַטש האָט מען געזען קראָקע. אָבער כ׳בין בטבֿע נישט קיין שלעגער. כ׳טראַכט: זאָל מײַנס איבערגיין. דעריבער האָט מען אין מיר אַ קונה.

כ׳בין געגאַנגען פֿון חדר און הער ווי אַ הונט בילט. כ׳האָב נישט קיין מורא פֿאַר קיין הינט, אָבער כ׳וויל נישט אָנהייבן מיט קיין כּלבֿ. ער קאָן אַ מאָל זײַן משוגע און אַז ער טוט דיר אַ ביס, וועט דיר קיין טאָטער נישט העלפֿן. נו, האָב איך געמאַכט פֿיס. כ׳טו אַ קוק: דער גאַנצער מאַרק קוילערט זיך פֿון געלעכטער. ס׳איז נישט געווען קיין הונט, נאָר וואָלף-לייב גנבֿ עליו השנאָבל. ווי האָב איך דאָס געקאָנט וויסן? אַז ר׳האָט פֿאָרט געהווילט ווי אַ צויג.

אַז די עכבראָשים האָבן דערשמעקט, אַז כ׳לאָז מיך נאַרן, האָט יעדער איינער געפּרוּווט ס׳מזל. גימפּל, דער קייסער קומט קיין פֿראַמפּאָל; גימפּל, די לבֿנה איז אַראָפּגעפֿאַלן אין טורבין; גימפּל, האָדעלע שמויש האָט געפֿונען אַן אוצר הינטערן באָד. און איך, גולם, האָב געגלייבט. וואָרן ערשטנס קען אַלץ טרעפֿן, ווי ס׳שטייט אין פּרק, כ׳געדענק שוין נישט ווי אַזוי. צווייטנס האָב איך שוין געמוזט גלייבן, אַז גאַנץ קהל פֿאַרלייגט זיך אויף אַ מענטש! טאָמער האָב איך אַ מאָל געפּרוּווט זאָגן: ע, ס׳איז צופֿלייַסן, איז געוואָרן אַ שווערניש. אַלע זייַנען געוואָרן פֿייַער און פֿלאַם. סטייַטש, גלייבסט נישׁ׳ אַזאַ זאַך. האַלטסט גאַנץ פֿראַמפּאָל פֿאַר ליגנער. וואָס האָב איך געזאָלט טאָן? כ׳האָב געגלייבט און זאָל די לצים וויל באַקומען.

אַ יתום בין איך געווען. דער זיידע, וואָס האָט מיך געהאָדעוועט, האָט שוין געשמעקט צו דער ערד. בקיצור, מ׳האָט מיך אַוועקגעגעבן צו אַ בעקער. נו, פֿרעגט שוין נישׁ׳ וואָס דאָרט האָט זיך אָפּגעטאָן. יעדע מויד און יעדעס ווייַבל, וואָס איז געקומען אָפּבאַקן אַ בעקן קיכלעך אָדער טריקענען אַ בלעך פֿאַרפֿעל, האָט מיך געמוזט כאָטש איין מאָל אָפּנאַרן. גימפּל, אויפֿן הימל איז אַ יאַריד. גימפּל, דער רבֿ האָט זיך אָפּגעקעלבט און געהאַט אַ זיבעלע. אַ קו איז געפֿלויגן איבערן דאַך און געלייגט מעשענע אייער. אַ מאָל קומט אַ ישיבֿה-בחור קויפֿן אַ פֿלאַם-פּלעצל און ער טוט אַ זאָג: דו, גימפּל, שאַרסט מיט דער לאָפּעטע און דרויסן איז געקומען משיח, ס׳איז תּחית המתים. סטייַטש, זאָג איך, מ׳האָט דאָך נישט געהערט בלאָזן שופֿר. זאָגט ער: ביסט טויב? און אַלע נעמען שרייַען: מיר׳ן געהערט, געהערט. אַזוי ווי ער רעדט קומט רייצע די ליכט-ציִערין און טוט אַ רוף מיט איר הייזעריק קול: גימפּל, דייַנע טאַטע-מאַמע זייַנען אויפֿגעשטאַנען פֿון קבֿר. זיי זוכן דיך אַרום. למאַי זאָל איך זאָגן, כ׳האָב גאַנץ גוט געוווּסט, אַז ס׳איז נישט-געשטויגן נישט-געפֿלויגן, אָבער פֿאָרט, מענטשן רעדן. כ׳האָב אָנגעטאָן דעם שפּענצער און גיי אַרויס. אפֿשר יאָ. וואָס פֿאַרליר איך דאָ? נו-נו, האָט מען מיר געמאַכט אַ קאַצן-מוזיק מיט אַ פּעקל. כ׳האָב געטאָן אַ נדר מער גאָרנישט צו גלייבן. האָט ווידער נישט געטויגט. מ׳האָט מיך אַזוי צעמישט, אַז כ׳האָב שוין נישט געוווּסט ווו אייַן און ווו אויס. כ׳בין אַוועק צום רבֿ פֿרעגן אַן עצה. זאָגט ער: ס׳שטייט: בעסער זיי אַ שוטה אַלע יאָרן איידער איין שעה אַ רשע. דו ביסט, זאָגט ער, נישׁ׳ קיין נאַר. די נאַראָנים זייַנען זיי, ווייַל אַז מ׳פֿאַרשעמט דעם אַנדערן,

פֿאַרלירט מען יענע וועלט. פֿונדעסטוועגן האָט מיך דעם רבֿס טאָכטער אָפּגענאַרט. אַז כ'בין אַרויס פֿון בית-דין-שטוב, זאָגט זי: האָסט שוין געקושט די וואַנט? זאָג איך: ניין. צו וואָס? זאָגט זי: ס'איז דאָ אַזאַ דין, אַז מ'קומט צום רבֿ קושט מען די וואַנט. נו, מײַנסטהאַלבן, האָב איך געטאָן אַ קוש אין בײַשטידל. ס'קאָסט מיך טײַער? און זי טוט אַ בעטש אַרויס מיט אַ געלעכטער. באַוויזן אַ קונץ און געלייזט בײַ גימפּלען.

כ'האָב שוין געוואָלט אַוועק אין אַן אַנדער שטאָט, אָבער דערווײַל האָט דער עולם מיר גענומען רעדן אַ שידוך. ס'הייסט גערעדט? מ'האָט מיר די פּאָלעס אָפּגעריסן. כ'האָב געקריגן אַ וואַסער אין אויער. זי איז געווען אַ ווײַבל, האָט מען מיר אײַנגערעדט, אַז זי איז אַ מויד. זי האָט געהונקען אויף אַ פֿוס, האָט מען מיר אײַנגעשמועסט, אַז זי מאַכט זיך אַזוי, פֿון שיינקייט וועגן. זי האָט געהאַט אַ ממזר, האָבן זיי געזאָגט, אַז ס'איז אַ ייִנגערער ברודער. כ'האָב געשריגן: אומזיסט אײַערע רייד. כ'על מיט דער הור צו דער חופּה נישׁ' גיין. האָבן זיי געטענהט: אַז דו רעדסט שוין יאָ אַזוי שיין, וועט מען דיך נעמען צום רבֿ און וועסט צאָלן קנס, ווײַל האָסט געמאַכט אַ שם אַ ייִדישער טאָכטער. כ'האָב געזען, אַז כ'על שוין קיין גאַנצער פֿון זייערע הענט נישט אַרויס, טראַכט איך: מײַן כפּרה איז עס. איך בין דער מאַנסביל, נישט זי. אויב ס'איז איר ליב, איז מיר ניחא. צווייטנס, מ'קאָן דאָך נישט שטאַרבן אין לײַבסערדאַקל. כ'בין אַוועק צו איר אין ליימענעם הײַזל אויפֿן זאַמד, און די גאַנצע קאַפּעליע איז מיר נאָכגעגאַנגען, ווי אַ בערן-טרײַבער. ווען מ'איז צוגעקומען צום ברונעם, האָבן זיי זיך פֿונדעסטוועגן אָפּגעשטעלט. מיט עלקען האָבן זיי מורא געהאַט אָנצוהייבן. זי האָט געהאַט אַ מײַלכל ווי אויף שרויפֿן. כ'בין אַרײַן אינעווייניק. ס'גאַנצע הויז איז געווען אַ שטיבל אָן אַ בריק. פֿון וואַנט צו וואַנט זײַנען געווען פֿאַרצויגן שטריק און ס'האָט זיך געטרוקנט וועש. זי איז געשטאַנען אַ באָרוועסע בײַ דער באַליע און געוואַשן גרעט. אָנגעטאָן איז זי געווען אין אַ באַרכאַטן קליידל. זי האָט געהאַט צוויי צעפּעלעך, ווי, להבֿדיל, אַ שיקסע, פֿאַרדרייט אין ביידע זײַטן אין קרענצלעך. ס'האָט מיר אַזש פֿאַרכאַפּט דעם אָטעם. זי האָט שוין אַ פּנים, געוווּסט ווער כ'בין, ווײַל זי טוט אויף מיר אַ קוק און זאָגט:

– ס׳קאָצל קומט, ר׳איז דאָך דאָ, דער יאָלד. נעם אַ בענקל און ווער צעזעצט.

כ׳האָב איר אַלץ דערציילט, גאָרנישט געלייקנט. זאָג מיר דעם אמת, זאָג איך, ביסטו אויף דער וואָר אַ בתולה און איז טאַקע דער יונג יחיאל מזיק דייַן ברידערל? מאַך נישׁ׳ אויס מיר קיין חוזק, זאָג איך, ווייַל כ׳בין אַ יתום. כ׳בין אויך אַ יתומה, ענטפֿערט זי, און ווער ס׳מאַכט אויס דיר חוזק, דעם זאָל אָנוואַקסן אַ חוזק אויף דער נאָז. נאָר זאָל קײקילע-קהל נישט מיינען, אַז מ׳קאָן אין מיר האָבן ס׳גענאַר. איך וויל, זאָגט זי, פּופּציק גילדן נדן און אַן אויסשטייַער. ווען נישט, קאָנען זיי מיר קושן אין ווי-הייסט-מען-עס (זייט גערעדט געמיינע רייד). זאָג איך: נדן גיט דאָך די כּלה, נישט דער חתן. זאָגט זי: דינג דיך נישׁ׳ מיט מיר. יאָ – יאָ, ניין – ניין, גיי פֿון וואַנען ביסט געקומען. כ׳האָב שוין געמיינט, אַז ס׳עט פֿון דעם טייג קיין ברויט נישׁ׳ זייַן, אָבער ס׳איז נישטאָ קיין אָרעם קהל. מ׳האָט איר אַלץ נאָכגעגעבן און מ׳האָט געמאַכט אַ חתונה. ס׳איז גראָד געווען אַן אונטערגאַנג פֿון לאַקיסרעכץ און די חופּה האָט מען געשטעלט אויפֿן בית-עולם נעבן טהרה-שטיבל. די חבֿרה-לייַט האָבן זיך אָנגעשיכּורט. בייַם שרייַבן די כתובה הער איך ווי דער דיין פֿרעגט: איז די כּלה אַ גרושה, אָדער אַן אלמנה? ביידע, ענטפֿערט די גבאיטע. ס׳איז מיר געוואָרן פֿינצטער אין די אויגן, אָבער וואָס האָב איך געקאָנט טאָן? אַנטלויפֿן פֿון אונטער דער חופּה?

מ׳האָט אָפּגעשפּילט און אָפּגעטאַנצט. אַ באָבע האָט מיר אַקעגנגעטאַנצט מיט אַ קוילעטש. דער בדחן האָט געמאַכט אַן אל מלא רחמים. חדר-ייִנגלעך האָבן געוואָרפֿן שטעכלקעס. ווי תּשעה-באָבֿ. ס׳איז געפֿאַלן אַ סך דרשה-געשאַנק: אַ לאָקשן-ברעט, אַ מולטער, אַ שאַף, בעזעמער, קאָכלעפֿל, אַ גאַנצע בעל-הבתּשקייט. כ׳טו אַ קוק: צוויי יונגען טראָגן אַ וויג. וואָס עפּעס אַ וויג? פֿרעג איך. זאָגט מען מיר: זאָל דיר דער קאָפּ נישט דאַרן. ס׳איז רעכט. ס׳איז צונוץ-קומען. כ׳האָב שוין געזען, אַז מ׳האָט מיך געפֿירט אין באָד אַרייַן. אָבער צוריקגעשמועסט, וואָס האָב איך דאָ פֿאַרלוירן? כ׳האָב מיר געקלערט; כ׳על אָפּוואַרטן און זען ס׳גרייטע. אַ גאַנצע שטאָט איז דאָך נישט משוגע.

ב

באַנאַכט בין איך געקומען צום ווײַבס געלעגער, אָבער זי לאָזט מיך נישט אַרײַן. סטײַטש, זאָג איך, דערויף האָבן מיר חתונה געהאַט? זאָגט זי: כ׳בין טרייף געוואָרן. ס׳הייסט, טענה איך, מ׳האָט דאָך ערשט נעכטן דיר געפֿירט מיט כּלי-זמר אין מיקווה אַרײַן. זאָגט זי: הײַנט איז נישט נעכטן און נעכטן איז נישט הײַנט. אויב ס׳געפֿעלט דיר נישט, נעם ס׳פּעקל. בקיצור, כ׳האָב געוואַרט. ס׳גייט נישט אַוועק פֿיר חדשים און מײַנע נעמט גיין צו קינד. גאַנץ פֿראַמפּאָל האָט געלאַכט אין די פֿויסטן אַרײַן, אָבער וואָס האָב איך געקאָנט טאָן? זי איז פֿאָרט געלעגן אין יסורים. זי האָט געריסן די ווענט. גימפּל, שרײַט זי, כ׳בין פֿאַרבײַ. זײַ מיר מוחל! די שטוב איז געוואָרן פֿול מיט ווײַבער. מ׳האָט געקאָכט טעפּ וואַסער, ווי צו טהרה. די געוואַלדן זענען געגאַנגען צום הימל. הכּלל, כ׳בין אַוועק אין בית-מדרש זאָגן תּהילים. מער האָבן די ווילע יונגען נישט געדאַרפֿט. איך בין געשטאַנען אין אַ ווינקל און געבעטן גאָט, און זײ האָבן אויף מיר געשאָקלט מיט די קעפּ. זאָג, האָבן זײ מיר אונטערגעגעבן חשק, פֿון זאָגן ווערט מען נישט טראָגן. איינער אַ שנעק האָט מיר דערלאַנגט אַ שטרויוויש צום מויל: אַ בהמה דאַרף עסן שטרוי. כ׳לעבן, ר׳איז גערעכט געווען אויך.

זי איז צו מזל געלעגן געוואָרן און געהאַט אַ בן זכר. פֿרײַטיק-צו-נאַכט טוט דער שמש אַ שפּאַן אַרויף אויפֿן באַלעמער, דערלאַנגט אַ קלאַפּ אין שולחן און רופֿט אויס: הנגיד ר׳ גימפּל פֿאַרבעט דעם גאַנצן עולם אויף אַ שלום-זכר. ס׳גאַנצע בית-מדרש האָט געלאַכט. ס׳פּנים איז מיר פֿאַרפֿאַטשט געוואָרן. אָבער וואָס האָב איך געקענט טאָן? כ׳בין פֿאָרט געווען דער בעל-ברית. ס׳איז זיך אָנגעלאָפֿן אַ האַלבע שטאָט. מ׳האָט קיין שפּילקע נישט געקאָנט אַרײַנשטעקן. ווײַבער האָבן געבראַכט געפֿעפֿערטע אַרבעס און מ׳האָט געקריגן פֿון שענק אַ פֿאַסעלע ביר. כ׳האָב געגעסן און געטרונקען גלײַך מיט אַלעמען און מ׳האָט מיר געווונטשן מזל-טובֿ. דערנאָך האָט מען געמאַכט אַ ברית און כ׳האָב אַ נאָמען געטאָן דעם יינגל נאָך מײַן טאַטן עליו השלום. אַז אַלע זײַנען אַוועק און איך בין געבליבן מיט דער געווינערין אַליין, האָט זי אַרויסגעשטעקט דעם קאָפּ פֿון פֿאָרהאַנג און מיך צוגערופֿן צום בעט. גימפּל, זאָגט זי, וואָס

שוויַיגסטו? אַ שיף מיט זויער-מילך איז דיר אונטערגעגאַנגען? וואָס זאָל איך רעדן, זאָג איך, שיין האָסטו מיר אָפּגעטאָן. ווען מיַין מאַמע וואָלט דאָס דערלעבט, וואָלט זי נאָך אַ מאָל געשטאָרבן. זאָגט זי: ביסט מטורף אָדער וואָס? סטיַיטש, זאָג איך, ווי מאַכט מען דאָס מאַנסביל אַזוי צום נאַר? וואָס טוט זיך מיט דיר? פֿרעגט זי. וואָס האָסטו דיר אַריַינגענומען אין קאָפּ אַריַין? כ׳האָב געזען. אַז כ׳מוז מיט איר רעדן אָפֿענע דיבורים, זאָג איך: אַזוי טוט מען מיט אַ יתום? אַ ממזר האָסטו געבוירן. זאָגט זי: שלאָג דיר אַרויס פֿון זיך די נאַרישקייטן. ס׳איז דיַין קינד. ווי אַזוי איז דאָס מיַין קינד. טענה איך, אַז האָסט עס געהאַט זיבעצן וואָכן נאָך דער חתונה? דערציילט זי מיר אַ מעשׂה, אַז ס׳איז אַ זיבעלע. זאָג איך: אַ זיבעלע איז נישט קיין פֿינפֿטל. נעמט זי טענהן באשר זי האָט געהאַט אַ באָבען, האָט זי אין גאַנצן געטראָגן פֿינף חדשים און זי געראָט אין איר אַריַין ווי צוויי טראָפּנס וואַסער. זי שווערט דערביַי מיט אַזוינע שבועות, אַז מ׳וואָלט געקאָנט גלייבן אַ גוי אויפֿן יאַריד. דעם אמת געזאָגט, האָב איך נישט געגלייבט; אָבער אַז כ׳האָב מאָרגן איבערגערעדט מיט אַ מלמד, האָט ער מיר געזאָגט אַז אַזאַ זאַך ווערט געבראַכט אין דער גמרא. אדם און חוה זיַינען אַרויף אויפֿן בעט צוויי און אַראָפּ זענען זיי פֿיר. נו, זאָגט ער, יעדער אישה איז דער מוטער חוהס אַן אוראייניקל, און וואָס איז עלקע ערגער פֿון חוהן? אַזוי צי אַזוי, מ׳האָט מיר פֿאַררעדט די ציין. און צוריקגעשמועסט, ווער ווייסט? אָט זאָגט מען דאָך. אַז ס׳יויזל האָט אין גאַנצן קיין טאַטן נישט געהאַט.

כ׳האָב שוין אָנגעהייבן פֿאַרגעסן מיַין בראָך. כ׳האָב ליב געהאַט ס׳קינד אַ געוואַלד און ער האָט מיך אויך ליב געהאַט. ווי נאָר ר׳האָט מיך דערזען, אַזוי האָט ער אָנגעהייבן מאַכן מיט די הענטלעך, כ׳זאָל אים נעמען. אַז ר׳האָט זיך געריסן אָדער זיך פֿאַרקיַיכט, האָט אים קיינער נישט געקאָנט איַינשטילן אַ חוץ מיר. איך האָב אים געקויפֿט אַ ביינערן בייגעלע, אַ קאַפּעלע געליישט מיט גאָלד. יעדן מאָנטיק און דאָנערשטיק האָט מען אים געטאָן אַ בייז אויג און כ׳בין געלאָפֿן אָפּשפּרעכן. געאַרבעט האָב איך דעמאָלט ווי אַן אָקס. אַז ס׳איז דאָ אַן עופֿעלע אין הויז, איז ס׳באַדערפֿעניש גרעסער. למאַי זאָל איך ליגן זאָגן? כ׳האָב זי, עלקען, אויך נישט פֿיַינט געהאַט. זי האָט מיך געזידלט און געשאָלטן און איך בין איר געקראָכן אונטער די נעגל. אוי, האָט זי געהאַט אַ כּוח! אַז זי האָט אויף דיר אַ קוק געטאָן מיר

איר קוקעלע, ביסטו געוואָרן אַ געפּלעפֿטער. הײַנט אירע ריידעלעך! זי שיט מיט פּעך און שוועבל און ס׳איז מלא חן, אויסצוקושן יעדעס וואָרט. זי קריכט דיר אַרײַן אין דער זיבעטער ריפּ און דו ליגסט אויפֿן פּיעקעליק אין געהאַקטע וווּנדן און ווילסט נאָך. עלהיי אַ געבראָטנס. אין אָוונט האָב איך איר אַ חוץ ברויט געבראַכט אַ חלה, וואָס כ׳האָב אייגנס אָפּגעבאַקן פֿאַר אירעט וועגן, און אַ פּאָר זעמעלעך. כ׳בין צוליב איר געוואָרן אַ גנבֿ און געלקחענט וואָס כ׳האָב נאָר געקענט: דאָ אַ שטיקל קוכן און דאָרט אַ מאַקאָראָנדל, פֿון דאַנען אַ ראָזשינקע און פֿון דאָרט אַ מאַנדל. ס׳זאָל מיר צו קיין גנאַי נישט זײַן: כ׳פֿלעג עפֿענען שבת טשאָלנטער און אַרויסנעמען אַ פֿאָדעם פֿלייש, אַ פּיצל קוגל, אַ קנעפּל, אַ פֿיסל, אַ שטיקל קישקע, וואָס ס׳האָט זיך געלאָזט. זי האָט געגעסן און געוואָרן שיין און פֿעט. אַ גאַנצע וואָך האָב איך נישט גענעכטיקט אין דער היים. פֿרײַטיק-צו-נאַכט פֿלעג איך קומען צו איר, נאָר זי האָט אַלע מאָל געהאַט אַן אויסרייד. דאָ האָט איר געברענט אונטערן לעפֿעלע און דאָ האָט זי געשטאָכן אין דער זײַט; דאָ האָט זי געהאַט אַ שלוקערץ און דאָ אַ קאָפּ-ווייטיק. הײַנט די ווײַבערשע שאלות! פֿרעג נישט, כ׳בין אויסגעריסן געוואָרן. דערצו איז דער ברודער אירער, דער ממזר, אונטערגעוואַקסן. ער האָט מיך געשלאָגן און אַז איך האָב געוואָלט צוריק טאָן. האָט זי דערלאַנגט אַ מענה לשון, אַז ס׳איז מיר גרין געוואָרן פֿאַר די אויגן. צען מאָל אין טאָג האָט זי מיר געוואָרפֿן דעם גט פֿאַר די פֿיס. אַן אַנדערער אויף מײַן אָרט וואָלט אַנטלאָפֿן ווו דער שוואַרצער פֿעפֿער וואַקסט; אָבער איך בין בטבֿע אַ פֿאַרשווײַגער. נו, הכּלל, וואָס זאָל מען טאָן? אַז גאָט גיט פּלייצעס מוז מען שלעפּן דעם פּאַק.

אין איינער אַ נאַכט האָט געטראָפֿן אין דער בעקערײַ אַ צרה: דער אויוון האָט געפּלאַצט און ס׳איז שיער נישט געוואָרן אַ שרפֿה. אַזוי ווי איך האָב נישט געהאַט וואָס צו טאָן, בין איך מיר אַוועק אַהיים. לאָמיך, טראַכט איך, אויך אַ מאָל פֿאַרזוכן דעם טעם פֿון שלאָפֿן אין בעט אין אַ מיטן מיטוואָך. כ׳האָב נישט געוואָלט אויפֿוועקן ס׳פּיצעלע און בין אַרײַן אין דער שטיל, אויף די שפּיץ פֿינגער. כ׳קום אַרײַן אין מײַן שטיבל און עפּעס הער איך אַ טאָפּלט שנאָרכן. איין שנאָרך אַ דינער און דער אַנדערער - ווי פֿון אַ געקוילעטן אָקס. די מעשׂה איז מיר באַלד נישט געפֿעלן. כ׳גיי צו צום בעט און ס׳ווערט מיר פֿינצטער אין פּופּיק: נעבן עלקען ליגט אַ מאַנסביל. אַן אַנדערער

אויף מײַן אָרט וואָלט געמאַכט אַ געשריי, אַז אַ האַלבע שטאָט וואָלט זיך צונויפֿגעלאָפֿן; אָבער איך האָב געטראַכט: צו וואָס איבערוועקן ס׳קינד? וואָס איז דאָס שוועלבעלע נעבעך שולדיק? מילא כ׳בין צוריק אַוועק אין דער בעקערײַ און אַוועקגעלייגט אויף די זעק מעל. כ׳האָב ביז פֿאַרטאָג נישט געקאָנט קיין אויג צוטאָן. ס׳האָט מיך געוואָרפֿן ווי אין קדחת. גענוג, טראַכט איך, געווען אַן אייזל. גימפּל וועט זיך מער מישט לאָזן אָנפּײַפֿן אַן אויער. צו גימפּלס נאַרישקייטן איז אויך דאָ אַ גרענעץ.

אין דער פֿרי בין איך אַוועק צום רבֿ פֿרעגן אַ שאלה. אין שטעטל איז געוואָרן אַ האַרמידער. מ׳האָט גלײַך געשיקט נאָך דעם שמשׂ. מײַן ווײַב איז געקומען מיטן קינדעלע אויף די הענט. און וואָס, מיינט איר, האָט זי געטאָן? געלייקנט שטיין און ביין. ר׳איז זאָגט זי, פֿון זינען אַראָפּ. כ׳ווייס נישט פֿון קיין פּתרון און פֿון קיין חלום. מ׳האָט אויף איר געשריגן, זי געוואָרנט, געקלאַפּט אין טיש, נאָר זי בלײַבט בײַם איריקן: מ׳מאַכט אויף איר אַ פֿאַלשן בלבול. די קצבים און די פֿערד-הענדלער האָבן זיך געשטעלט אויף איר צד. אַ קײַלער-יונג קומט צו מיר צו און זאָגט מיר: ביסט בײַ אונדז אַ געציילטער. דערווײַל האָט ס׳קינד זיך גענומען רײַסן און זיך נעבעך אײַנגעריכט. אין בית-דין-שטוב איז געשטאַנען אַן אָרון-קודש און מ׳האָט זי אַוועקגעשיקט.

איך זאָג צום רבין: וואָס זאָל איך טאָן? זאָגט ער: מוזט זי באַלד גטן. און אַז זי׳ט נישט נעמען קיין גט? פֿרעג איך. זאָגט ער: וועסטו איר אָנהענגען. זאָג איך: גוט, רבי, כ׳על מיך איבערקלערן. ס׳איז נישטאָ וואָס צו קלערן, זאָגט דער רבֿ, טאָרסט מיט איר נישט זײַן אונטער איין באַלקן. און אַז כ׳על וועלן זען ס׳קינד? – פֿרעג איך. דאַרפֿסט נישט זען ס׳קינד, זאָגט דער רבֿ, זאָל זי גיין, די זונה, צוזאַמען מיט אירע ממזרים! ער גיט אַרויס אַ פּסק, אַז כ׳טאָר אַפֿילו איר שוועל נישט איבערטרעטן. קיין מאָל נישט. ווי לאַנג כ׳על לעבן.

באַטאָג האָט עס מיך אַזוי נישט געאַרט. מילא נו, טראַכט איך, דער בלאָטער האָט געמוזט פּלאַצן. אָבער בײַ נאַכט, אַז כ׳האָב מיך אַוועקגעלייגט אויף די זעק, איז מיר געוואָרן ביטער. אַ בענקשאַפֿט האָט מיך אָנגעכאַפּט צו איר און צום קינד. כ׳האָב געוואָלט זײַן אויף

איר בייז, נאָר דאָס איז מײַן אאומגליק: כ׳קען נישט זײַן בייז. ערשטנס, טראַכט איך, מאלע אַ מענטש באַנאַרישט זיך. מסתּמא האָט דער יונגאַטש געמאַכט צו איר אַן אייגל, אפֿשר איר געגעבן אַ מתּנה, און אַ נקבֿה האָט לאַנגע האָר און אַ קורצן שׂכל, האָט ער זי איבערגערעדט. צווייטנס, אַז זי לייקנט אַזוי, אפֿשר איז עס געווען אַ פֿאַרבלענדעניש? ס׳טרעפֿט אַ מאָל מ׳זעט עפּעס אַ געשטאַלט, צי אַ מענטשעלע, נאָר אַז קומסט צו נאָענט, לאָזט זיך אויס אַ טײַך. אויב אַזוי, געשעט דאָך איר אַן עוולה. ווי כ׳טראַכט אַזוי, הייב איך אָן צו וויינען. כ׳האָב אַזוי געהערשט, אַז ס׳מעל איז נאַס געוואָרן. צומאָרגנס אין דער פֿרי בין איך אַוועק צום רבֿ און געזאָגט, אַז כ׳האָב געהאַט אַ טעות. דער רבֿ האָט פֿאַרשריבן מיט אַ גענדזענער פּען און גענטפֿערט, אַז ער וועט שיקן אַ שאלת-תּשובֿה. ביז דעמאָלט טאָר איך מיך צום ווײַב נישט דערנענטערן. אָבער כ׳האָב געמעגט איר שיקן מיט אַ שליח געבעקס און געלט אויף איר אויסקומעניש.

ג

דרײַ פֿערטל יאָר האָט געדויערט ביז די רבנים זענען צווישן זיך דורכגעקומען. בריוו זענען געגאַנגען אַהין און צוריק. כ׳האָב נישט געוווּסט, אַז מ׳קען לערנען אַזוי פֿיל תּורה וועגן אַזאַ זאַך. אין דער צײַט האָט עלקע אויסגעטראָגן און געהאַט נאָך אַ קינד. ס׳איז דאָס מאָל געווען אַ מיידל. כ׳בין שבת געווען אין שול און געמאַכט דער האָבערין אַ מי שברך. מ׳האָט מיך אויפֿגערופֿן צום ספֿר און כ׳האָב געגעבן אַ נאָמען, נאָך מײַן שוויגער עליה השלום. די באָד-יונגען, וואָס זײַנען אַרײַנגעקומען אין דער בעקערײַ, האָבן געהאַט וואָס צו דרעשן מיט די צינגער. גאַנץ פֿראַמפּאָל האָט זיך געקוויקט מיט מײַן שאַנד. אָבער איך האָב בײַ מיר אָפּגעפֿאַסט פֿון הײַנט אָן אַלץ צו גלייבן. וואָס קומט אַרויס אַז דו גלייבסט נישט? הײַנט גלייבסטו נישׂ׳ דעם ווײַב, מאָרגן ועסטו נישט גלייבן אין גאָט. כ׳האָב איר יעדן טאָג געשיקט מיט אַ געזעל, וואָס האָט געווינט אין שכנות, אַ קאָרן-ברעטל, אַ ווייצן-ברעטל און אַ מאָל צוגעלייגט אַ שטריצל, אַ פּלעצל, אַ פּאָר אייער-בייגעלעך, און ס׳האָט זיך געראָד געמאַכט: אַ שטיקל באָבעלע, אַ פּעניץ לעקעך, אַ קיכל, אַ רעפֿטל פֿלאָדן, וואָס ס׳איז אַרײַנגעפֿאַלן. דער געזעל איז געווען אַ גוטהאַרציקער יונג. ער האָט

איר נישט איין מאָל צוגעלייגט געבעקס פֿון זײַן חלק. פֿריִער פֿלעגט ער טשעפּען צו מיר, מיר שנעלן אין דער נאָז, שטראָכן אין די זײַטן, אָבער זינט ר׳איז געוואָרן אַן אײַנגייער אין מײַן שטוב, איז ער געווען ווי צו מכּה צוצולייגן. היי, דו, גימפּל, האָט ער מיר געזאָגט, האָסט אַ ווײַל ווײַבל און צוויי פֿײַנע קינדערלעך. ביסט זיי אָסור נישׁ׳ ווערט. וואָס זאָגסטו דערצו לײַט רעדן? – האָב איך אים געפֿרעגט. מענטשן האָבן לאַנגע צינגער, מאָטלען זיי - האָט ער געענטפֿערט – זאָל עס דיך אַרן ווי דער פֿאַריעריקער פֿראָסט.

אין איינעם אַ טאָג האָט דער רבֿ געשיקט נאָך מיר און ער זאָגט: ביסט זיכער, גימפּל, אַז האָסט געהאַט אַ טעות? זאָג איך: אַוודאי, רבי. סטײַטש זאָגט ער, האָסט דאָך אַליין געזען. ס׳האָט געמוזט זײַן אַ שאָטן, זאָג איך. אַ שאָטן, פֿרעגט ער, פֿון וואָס? און איך ענטפֿער: פֿון אַ באַלקן. נו, זאָגט ער, קאָנסט צוריקגיין אַהיים. האָסט אַלץ צו פֿאַרדאַנקען דעם יאַנאָווער רבֿ. ער האָט געפֿונען אַ פֿאַרוואָרפֿענעם רמב״ם. איך האָב אַ כאָפּ געטאָן דעם רבינס האַנט און אַ קוש געטאָן. אין אָנהייב האָב איך געוואָלט גלײַך אַהיים לויפֿן. אַ קלייניקייט, מ׳זעט נישט אַ ווײַב און קינדער אַזוי לאַנג. דערנאָך טראַכט איך: איכ׳ל בעסער זיך אומקערן צו דער אַרבעט און אַהיים גיין בײַ נאַכט. איך האָב קיינעם נישט געזאָגט קיין וואָרט, נאָר אין האַרץ איז געווען יום-טובֿ. די מוידן און די ווײַבלעך האָבן, ווי יעדן טאָג, זיך גערייצט מיט מיר און געמאַכט אויס מיר ס׳געשפּעט, נאָר איך טראַכט מיר: רעדט אויפֿגאַרטלדיק. דער אמת איז אַרויס ווי בוימל אויפֿן וואַסער. אַז דער רמב״ם זאָגט כּשר, איז כּשר.

בײַ נאַכט, נאָך דעם ווי כ׳האָב צוגעדעקט ס׳טייג ס׳זאָל יוירן, נעם איך מיר מײַן פּאָרציע ברויט, שיט אָן אַ זעקעלע מיט געבײַטלט מעל און לאָז מיך גיין אַהיים. אין הימל שטייט אַ פֿולע לבֿנה און די שטערן פֿינקלען סכּנות נפֿשות. איך שפּאַן און פֿאָראויס לויפֿט אַ לאַנגער שאָטן. ס׳איז געווען ווינטער און אַ פֿרישער שניי איז געהאַט אָנגעפֿאַלן. מיר ווילט זיך זינגען, נאָר ס׳איז שוין שפּעטלעך און כ׳על נישט גיין אויפֿוועקן די בעלי-בתּים. כ׳וועל פֿײַפֿן, נאָר דאָ דערמאָן איך מיך, אַז מ׳טאָר נישט פֿײַפֿן קעגן נאַכט צו, ווײַל מ׳רופֿט די שדים. שווײַג איך און שפּרײַז אַזוי גיך ווי כ׳קאָן. הינט אין די גויישע הייף דערהערן מײַנע טריט און בילן אויף מיר, נאָר איך קלער מיר:

שרײַט אויף די ציין. איר זענט כּלבֿים און איך בין אַ מענטש, אַ מאַן פֿון אַ לײַטיש װײַבל, אַ טאַטע פֿון גרעאָטענע קינדערלעך.

איך קום צו צו מײַן הײַזל און ס׳האַרץ נעמט מיר קלאַפּן װי בײַ אַ גזלן. כ׳האָב נישט קיין פּחד, נאָר ס׳האַרץ זעצט: בוך, בוך... נו, פֿאַרפֿאַלן. כ׳עפֿן אויף שטילערהייט ס׳קייטל פֿון דער טיר און קום אַרײַן. עלקע שלאָפֿט שוין. כ׳בלײַב שטיין און טו אַ קוק אויף דער װיג. דער לאָדן איז פֿאַרמאַכט, אָבער דורך די שפּאַלטן שײַנט אַרײַן די לבֿנה. כ׳זע דאָס קליינע פּנימל פֿון דעם מיידעלע און כ׳קריג עס גלײַך ליב. אָט אַזוי, מיט איין מאָל. כ׳וואָלט איר שוין געקאָנט אויסקושן אַלע ביינדעלעך. דערנאָך דערנענטער איך מיך צום בעט. און וואָס, אַ שטייגער, זע איך דאָרט? עלקע ליגט און נעבן איר – דער געזעל. די לבֿנה האָט זיך מיט איין מאָל אויסגעלאָשן. פֿאַר די אויגן איז מיר פֿינצטער חושך. הענט און פֿיס ציטערן מיר. די ציין נעמען מיר פּויקען. ס׳ברויט טוט מיר אַ פֿאַל אַרויס פֿון די הענט. מײַן װײַב װעקט זיך איבער און פֿרעגט: װער איז דאָרט, האַ?...

– דאָס בין איך – מורמל איך.

גימפּל? – פֿרעגט זי – װי נעמסטו דיך עפּעס אַהער? דו מעגסט דען? דער רבֿ האָט געהייסן – ענטפֿער איך און ס׳װאַרפֿט מיך װי אין קדחת. הער מיך אויס, גימפּל, זאָגט זי, גיי אַרויס אין דרויסן צום קעמערל און גיב אַ קוק צו דער ציג. זי איז, דאַכט זיך, חולה. איך האָב פֿאַרגעסן צו דערמאָנען, אַז מיר האָבן געהאַט אַ ציג. דערהערט, אַז די קאָזע איז נישט מיט אַלעמען, גיי איך אַרויס אויפֿן הויף. ס׳איז געװען אַ װויל באַשעפֿעניש. כ׳בין צו איר געװען צוגעבונדן װי, להבֿדיל, צו אַ מענטש.

כ׳גיי צו צום קעמערל מיט שטויכלענדיקע טריט און עפֿן אויף ס׳טירל. די ציג שטייט אויף די פֿיר פֿיס. כ׳טאַפּ זי אַרום, צי זי בײַ די הערנער, ריר אָן איר אײַטער. כ׳זע ניש׳ קיין שום שלעכטס. אַוודאי זיך אָנגעפֿרעסן מיט צו פֿיל קאָרע, קלער איך. אַ גוטע נאַכט דיר, קאָזעלע, זאָג איך. זײַ מיר געזונט און שטאַרק; און די שטומע חיה ענטפֿערט מיר אָפּ מיט אַ מע, אַ שטייגער װי זי װאָלט מיר געװאָלט זאָגן אויף שטום-לשון: אַ שיינעם דאַנק.

איך קער זיך אום און זע, אַז דער געזעל איז אויסגערונען. ווו, פֿרעג איך, איז דער יונג? וואָס פֿאַר אַ יונג? – פֿרעגט צוריק מײַן ווײַבל. סטײַטש, זאָג איך, דער געזעל. ביסט דאָך מיט אים געשלאָפֿן. וואָס ס'האָט זיך מיר געחלומט די נאַכט און יענע נאַכט, טוט מײַן ווײַבל אַ רוף, זאָל אויסגיין צו דײַן קאָפּ און דײַן לײַב און לעבן. נישט אַנדערש, זאָגט זי, נאָר אַ נישט-גוטס האָט זיך אין דיר באַזעצט און פֿאַרבלענדט דיר די אויגן. זי טוט אַ געשריי: דו ניכפּהניק, דו מאָן-קאַלב, דו צוריקגעשריגענער, דו קאָלטן, אַרויס פֿון דאַנען, וואָרן כ'על מאַכן אַ געוואַלד, וועט גאַנץ פֿראַמפּאָל זיך צונויפֿקומען. איידער וואָס איידער ווען טוט אַ שפּרינג אָפּער איר ברודער פֿון הינטערן פּיעקעליק און דערלאַנגט מיר מיט דער פֿויסט אַ זעץ גלײַך אין נאַקן אַרײַן. כ'האָב געמיינט, ר'עט מיר דעם גניק צעברעכן. כ'האָב פֿאַרשטאַנען, אַז עפּעס איז דער מער מיט מיר און כ'טענה צו איר: מאַך נישׁ' ס'לײַטישע געלעכטער. מער, זאָג איך, פֿעלט נישט, נאָר מ'זאָל מיר מאַכן אַ שם אַז כ'האָב צו טאָן מיט יענע לײַט. קיינער וועט זיך נישט צורירן צו מײַן געבעקס. בקיצור, כ'האָב זי ווי ס'איז אײַנגענומען. נו, אַ סוף, זאָגט זי, לייג דיך און ווער ראָד געבראָכן.

צומאָרגנס האָב איך אַוועקגערופֿן דעם געזעל אויף אַ סוד. הער מיך אויס, ברודער, זאָג איך, אַזוי און אַזוי. וואָס זאָגסטו? קוקט ער מיך אָן ווי כ'וואָלט אַראָפּגעפֿאַלן פֿון דאַך. כ'לעבן, זאָגט ער, גיי אַרײַן צו אַ רופֿא, אָדער צו אַן אַלטער גויע. כ'האָב מורא, זאָגט ער, אַז ס'פֿעלט דיר אַ קלעפּקע אין קאָפּ. נאָר מײַן כּפּרה ביסטו. איכ'ל קיינעם נישׁ' דערציילן. פּתח שין שאַ. און אַזוי איז געבליבן.

צו מאַכן אַ לאַנגע מעשׂה קורץ: כ'האָב אָפּגעלעבט מיט מײַן ווײַב איבער צוואַנציק יאָר. זעקס קינדערלעך האָט זי מיר געהאַט: פֿיר מיידלעך און צוויי ייִנגלעך. אין דער צײַט האָבן פּאַסירט אַלערליי זאַכן, נאָר כ'האָב נישׁ' געזען און נישׁ' געהערט. כ'האָב געגלייבט און ווײַטער גאָרנישט. דער רבֿ האָט מיר אַנומלטן געזאָגט: אַז דו גלייבסט, איז וויל דיר. ס'שטייט, אַז אַ צדיק לעבט מיט זײַן אמונה.

מיט אַ מאָל איז מײַן ווײַב שלאַף געוואָרן. אָנגעהייבן האָט זיך עס מיט אַ קלייניקייט, אַ גריזל אויף דער ברוסט. נאָר זי האָט, אַ פּנים, נישט געהאַט קיין יאָרן. כ'האָב אויסגעגעבן אויף איר אַ פֿאַרמעגן.

כ׳האָב פֿאַרגעסן צו זאָגן, אַז כ׳האָב שוין דעמאָלט געהאַט אַ בעקעריַי פֿאַר זיך און מ׳האָט מיך שוין געהאַלטן אין פֿראַמפּאָל פֿאַר אַ שטיקל נגיד. יעדן טאָג איז געקומען דער רופֿא. ווו אַ כּישוף־מאַכערין האָט מען זי געבראַכט צו מיר. מ׳האָט געפּסלט, געשטעלט פּיאַווקעס, באַנקעס. מ׳האָט אַפֿילו געבראַכט אַ דאָקטאָר פֿון לובלין, נאָר ס׳איז געווען צו שפּעט. פֿאַרן טויט רופֿט זי מיך צום בעט און זאָגט: גימפּל, זײַ מיר מוחל. זאָג איך: וואָס האָב איך דיר מוחל צו זײַן? ביסט געווען אַ געטרײַע ווײַב. זאָגט זי: ווײ, גימפּל, כ׳האָב דיך נעבעך מיאוס גענאַרט, אַלע יאָרן. כ׳וויל אַוועק צו גאָט ריין. זײַ וויסן, אַז די קינדער זענען נישט דײַנע. ווען מ׳דערלאַנגט מיר מיט אַ שטאַנג איבערן קאָפּ, וואָלט איך נישט אַזוי צעמישט געוואָרן. וועמענס זענען זיי? — פֿרעג איך. כ׳ווייס נישׁ׳, זאָגט זי, ס׳זענען געווען אַ סך, נאָר דײַנע זענען זיי נישט. און אַזוי ווי זי רעדט, טוט זי אַ פֿאַרוואַרף ס׳קעפּל, אַ פֿאַרגלאָץ די אויגן און ס׳איז אויס עלקע. אויף די ווײַסע ליפּן איז געבליבן אַ שמייכל. ס׳דאַכט זיך מיר, אַז זי זאָגט טויטערהייט: כ׳האָב אָפּגענאַרט גימפּלען. דאָס איז געווען דער תּכלית פֿון מײַנע פֿאַרשניטענע יאָרן...

ד

איין מאָל בײַ נאַכט, נאָך דער שבעה, ווען כ׳בין געלעגן אויף די זעק און געדרימלט, איז געקומען צו מיר יענער פּאַרשוין, טאַקע דער יצר־הרע אַליין, און זאָגט צו מיר: גימפּל, וואָס שלאָפֿסטו? זאָג איך: וואָס זאָל איך טאָן? עסן קרעפּלעך? זאָגט ער: אַז די גאַנצע וועלט נאַרט דיך, נאַר דו די וועלט. זאָג איך: ווי אַזוי קאָן איך אָפּנאַרן אַ וועלט? ענטפֿערט ער: זאַמל אָן יעדן טאָג אַן עמער השתּנה און בײַ נאַכט טו עס אַרײַן אין יוירעכץ. זאָלן זיי, זאָגט ער, פֿרעסן אומריינקייט, די פֿראַמפּאָלער חכמים. זאָג איך: וואָס איז מכּוח יענער וועלט? זאָגט ער: ס׳איז נישטאָ קיין יענע־וועלט. מ׳האָט דיר אײַנגערעדט אַ קאַץ אין בויך. נו, זאָג איך, און אַ גאָט איז דאָ? זאָגט ער: ס׳איז קיין גאָט אויך נישטאָ. וואָס זשע, זאָג איך, איז יאָ דאָ? זאָגט ער: אַ טיפֿע בלאָטע. ער שטייט מיר פֿאַר די אויגן, דער בעל דבר: מיט אַ ציגל־בערדל, מיט הערנער פֿון אַ באָק, מיט לאַנגע ציין און אַ וויידל. דערהערט אַזוינע ווערטער, האָב איך אים געוואָלט אָנכאַפּן בײַם עק, נאָר כ׳האָב מיך אַראָפּגעקוילערט פֿון די זעק מעל און שיער נישט צעבראָכן אַ ריפּ. כ׳האָב גראָד געדאַרפֿט טאָן מײַן

באַדערפֿעניש און דאָ דערזע איך ס׳גרויסע טייג און ס׳בעט זיך ממש: טו עס אָפּ. בקיצור כ׳האָב מיר געלאָזט איבעררעדן. פֿאַרטאָג איז געקומען דער געזעל, מיר האָבן אויסגעקנעטן די ברעטלעך, באַשאָטן מיט קימל און אַרײַנגעזעצט. דערנאָך איז דער יונג אַוועק און איך בין געבליבן זיצן אין גרוב בײַם אויוון, אויף אַ הויפֿן שמאַטעס. נו, טראַכט איך, האָסט נקמה גענומען, גימפּל, פֿאַר אַלע בזיונות. אין דרויסן האָט געקנאַקט דער פֿראָסט, נאָר דאָ איז געווען וואַרעם. ס׳האָט געגליט אין פּנים. כ׳האָב אײַנגעבויגן דעם קאָפּ און בין אַנטדרימלט געוואָרן.

ווי כ׳שלאָף-אײַן, קומט מיר צו חלום עלקע, אָנגעטאָן אין תּכריכים, און טוט אַ רוף: וואָס האָסטו אָפּגעטאָן, גימפּל? זאָג איך: ס׳איז אַלץ דײַן שולד, און הייב אָן צו וויינען. זאָגט זי: דו תּם, און אַז עלקע איז פֿאַלש, איז שוין אַלץ ליגן? איך אַליין האָב אויך קיינעם נישט אָפּגענאַרט אַחוץ מיך אַליין. כ׳צאָל פֿאַר אַלץ, גימפּל; מ׳שענקט דאָרט גאָרנישט! כ׳טו אַ קוק אויף איר פּנים: שוואַרץ ווי קויל. באַלד האָב איך מיך אויפֿגעכאַפּט. אַ לאַנגע ווײַל בין איך געבליבן זיצן אַ פֿאַרשטומטער. כ׳האָב געפֿילט ווי אַלץ הענגט אויף דער וואָגשאָל. איין טריט – און כ׳פֿאַרליר עולם הבא. אָבער גאָט האָט מיר געהאָלפֿן. כ׳האָב אַ כאַפּ געטאָן די לאָפּעטע, אַרויסגערוקט אַלע לאַבנס, זיי אַרויסגעטראָגן אויפֿן הויף און גענומען גראָבן אַ גרוב און דער געפֿרוירענער ערד. דערווײַל קומט אָן מײַן יונג. בעל-הבית, זאָגט ער, וואָס טוט איר? און ער ווערט בלײַך ווי אַ מת. ס׳איז אַלץ רעכט, זאָג איך און כ׳באַגראָב פֿאַר זײַנע אויגן ס׳גאַנצע געבעקס. דערנאָך בין איך אַוועק אַהיים, אַרויסגענומען פֿון באַהעלטעניש ס׳פּעקל פּאַפּירן-געלט און צעטיילט צווישן די קינדער. כ׳האָב הײַנט בײַ נאַכט, זאָג איך, געזען אײַער מאַמען. זי ווערט נעבעך גוט פֿאַרשוואַרצט. זיי זײַנען געוואָרן אַזוי פֿאַרבליפֿט, אַז זיי האָבן נישט געקאָנט קיין וואָרט אַרויסרעדן. זײַט געזונט, זאָג איך צו זיי, און פֿאַרגעסט, אַז ס׳איז געווען אַ מאָל אַ גימפּל. איך טו אָן מײַן טוזליק, אַ פּאָר שטיוול, נעם דעם טלית-זאַק אין איין האַנט, דעם שטעקן – אין דער אַנדערער, און קוש די מזוזה. ווען די לײַט האָבן מיך דערזען אין גאַס, זענען זיי שטאַרק פֿאַרחידושט געוואָרן. וווּ גייט איר ערגעץ? – פֿרעגן זיי מיך, און איך ענטפֿער: כ׳גיי אין דער וועלט אַרײַן. און אַזוי בין איך אַוועק פֿון פֿראַמפּאָל.

איך האָב געוואָגלט איבער דער מדינה און גוטע מענטשן האָבן מיך נישט פֿאַרלאָזט. יאָרן זענען אַוועק. כ׳בין געוואָרן אַלט און גרוי. אַ סך מעשׂיות האָב איך מיך אָנגעהערט, אַ סך שקרים און אויסטראַכטעכצער, אָבער וואָס לענגער כ׳האָב געלעבט, אַלץ מער האָב איך אײַנגעזען, אַז קיין ליגנערס זענען גאָרנישט פֿאַראַן. אויב עפּעס געשעט נישט מיט האָצמאַכן, איז מיט גרונמען. אויב נישט הײַנט, איז מאָרגן, איבער אַ יאָר, אָדער גאָר איבער הונדערט יאָר. וואָס איז די נפֿקא מינה? נישט איין מאָל ווען כ׳האָב געהערט פֿון אַ טראַף האָב איך געקלערט: דאָס קאָן שוין נישט געמאָלט זײַן – און ס׳גייט נישט אַוועק קיין יאָר אָדער צוויי ווי כ׳הער ס׳איז טאַקע ערגעץ ווו פֿראַמפּאָלן. אַפֿילו ווען אַ מעשׂה איז שוין אויסגעטראַכט, האָט זי אויך אַ האַפּט. פֿאַר וואָס קלערט איינער אויס אַזאַ זאַך און דער צווייטער – אַן אַנדערע?

אַזוי ווי כ׳גיי איבער די הײַזער און עס בײַ פֿרעמדע טישן, קומט מיר אָפֿט אויס צו דערציילן מעשׂיות – נישט געשטויגן, נישט געפֿלויגן, מיט אַ שד, אַ ווילקאָלאַק, אַ כּישוף-מאַכער, אַ ווינט-מיל, ווייסעד-וואָס. די קינדער יאָגן מיך אַרום: זיידעשי, דערציילט אַ מעשׂה. אַ מאָל זאָגן זיי מיר פֿון וואָס צו דערציילן און כ׳טו זיי צוליב. אַ דאגה האָב איך. איין מאָל זאָגט צו מיר אַ פּעמפּיק: זיידע, ס׳איז אַלץ די אייגענע מעשׂה. און כ׳לעבן ר׳איז גערעכט געווען, דער שייגאַץ.

אַזוי איז דאָס אויך מיט חלומות. שוין אַזוי פֿיל יאָרן ווי כ׳בין אַוועק פֿון פֿראַמפּאָל, און ווי נאָר כ׳טו צו אַן אויג – בין איך ווידער דאָרט; און ווער מען, מיינט איר, זע איך? עלקען. זי שטייט בײַ דער באַליע וועש, ווי אין ערשטן טאָג פֿון אונדזער באַגעגעניש, נאָר ס׳פּנים שײַנט, די אויגן זײַנען ליכטיק, ווי בײַ אַ צדיקת, און זי רעדט צו מיר אויסטערלישע רייד. ווען כ׳קום אויף, האָב איך אַלץ פֿאַרגעסן, אָבער דערווײַל איז מיר וויל. זי פֿאַרענטפֿערט מיר אַלע קשיות און ס׳יקומט אויס אַז אַלץ איז רעכט. כ׳וויין פֿאַר איר און בעט איר: נעם מיך צו דיר, און זי טרייסט מיך: האָב געדולט, גימפּל. ס׳איז שוין נעענטער ווי ווײַטער. צומאָל קושט זי מיך, האַלדזט מיך, וויינט אויף מײַן פּנים, און אַז כ׳וועק מיך אויף, שפּיר איך אירע ליפּן און דעם געזאַלצענעם טעם פֿון אירע טרערן.

אַוודאי איז די וועלט אַן עולם השקר, אָבער זי איז איין טריט פֿון דער אמתער וועלט. פֿאַר דער טיר פֿון הקדש, ווו כ׳ליג, שטייט ס׳טהרה ברעט. דער קברות-ייִד האָט גרייט דעם רידל. ס׳קבֿר וואַרט. די ווערעם זענען הונגעריק. די תּכריכים ליגן בײַ מיר אין דער טאָרבע. אַן אַנדער שנאָרער וואַרט שוין אויף מײַן בינטל שטרוי. מירטשעם, אַז די צײַט וועט קומען, וועל איך גיין אַהין מיט פֿרייד. וואָס ס׳זאָל דאָרט נישט זײַן, אַלץ איז וואָר, אָן פֿאַרדרייעניש, אָן לצנות און שווינדל. גאָט צו דאַנקען: דאָרט קאָן מען אַפֿילו גימפּלען אויך נישט אָפּנאַרן.

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿון שאָשקע-רייזל יוני, נח מילער, לעאָנאַרד פּראַגער און רפֿאל פֿינקל.

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager
All Rights Reserved